

Univerzita Komenského v Bratislave
Evanjelická bohoslovecká fakulta

„Jednota v mnohosti“

**Zborník z Teologickej konferencie mladých vedeckých
pracovníkov**

Biela, Schön, Badura (eds.)

2012

Univerzita Komenského v Bratislave
Evanjelická bohoslovecká fakulta

„Jednota v mnohosti“

Zborník z Teologickej konferencie mladých vedeckých
pracovníkov

Zostavili

Mgr. Adriána Biela

Mgr. Richard Schön

Mgr. Ján Badura, MLIS

Bratislava 2012

© Univerzita Komenského v Bratislave

Evanjelická bohoslovecká fakulta

Zostavili: Adriána Biela, Richard Schön, Ján Badura

Recenzenti: Marek Neština, Pavol Dancák

ISBN 978-80-88827-43-6

OBSAH

Lutherov koncept spravodlivosti	8
<i>Anna-Mária Benková</i>	
Možnosti a úskalí práce s hebrejským textem	30
<i>Adam Mackerle</i>	
Rituální zákony v Barnabášově epistole	49
<i>Eliška Landovská</i>	
"Křesťanské" mezopotámské magické texty pozdní antiky	70
<i>Marek Vinklát</i>	
Problém definovania hudby spojenej s náboženstvom	85
<i>Lukáš Petruš</i>	
Konverze apoštola Pavla ve světle NZ svědectví a pokus o psychologickou sondu do profilu jeho osobnosti	111
<i>Eva Mašková</i>	
Ponímanie absolútnej slobody v sekularizovanej spoločnosti	130
<i>Petra Andrejčáková</i>	
Liturgia hodín ako napĺňanie výzvy k neustálej modlitbe	153
<i>Martin Tkáč</i>	
Jednota v mnohosti ako výzva pre katechézu sluchovo postihnutých	171
<i>Richard Schön</i>	
Obraz Boha u mladého človeka z pastorálno-psychologickej perspektívy	192
<i>Peter Nákačka</i>	
Sprevádzanie na ceste duchovného rastu	212
<i>Mirón Duda</i>	
„Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme.“	230
<i>Zdenko Žiška</i>	

Vplyv typu osobnosti podľa tendenčného ladenia na individuálne prežívanie viery.	249
<i>Katarína Kučerová</i>	
Nesprávne chápanie realizácie čností pri dosahovaní spásy	275
<i>Veronika Liptáková</i>	
Slovensko-maďarské vzťahy v Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku v rokoch 1918 - 1952.	293
<i>Zsolt Buza</i>	
Pojetí „jednoty v mnohosti“ v Kűngově projektu světový �tos a v Bah��� autoritativn�ch textech.	314
<i>Krist�yna Gallasov�-Pileck�</i>	
Vztah univerzality a partikularity v christologii Jona Sobrina	335
<i>Petr Jandejsek</i>	
Jakob Boehme a jeho koncept bo�sk� Moudrosti	349
<i>V�clav Ondr��ek</i>	
Po�iadavka jednoty v diele L. Hanusa	363
<i>Martina M��llerov�</i>	
��Ekumenismus �ivota��: Pozv�n� znovuobjevit duchovn� ko�eny jednoty k�esťan�	371
<i>Robert Svato�</i>	
Obraz cirkvi ako patriarch�lnej rodiny u Bonhoeffera	402
<i>Michaela Ku�nierikov�</i>	

KONVERZE APOŠTOLA PAVLA VE SVĚTLE NZ SVĚDECTVÍ A POKUS O PSYCHOLOGICKOU SONDU DO PROFILU JEHO OSOBNOSTI

Eva Mašková

Abstract

This conference paper aims at broad issue of religious conversion especially in the case of the Apostle Paul. It is psychological and theological reflection of his conversion to Christianity, as described in the canonical New Testament texts. The first part of the paper theoretically introduces into the location of text where the conversion of the Apostle Paul occurs. That is, the Acts of the Apostles and Paul's epistles. The author focuses on the psychological perspective of religious conversion, its history and current state of research. The final section combines views of psychology and theology. There are indicated opinions and views of contemporary psychologists of religion. Special attention aims at Paul's personality, which is described with the help of psychological terminology.

Klíčová slova: Náboženská konverze, apoštol Pavel, psychologie náboženství.

Úvod

Náboženské obrácení má své historické, religionistické i teologické aspekty. Potřebuje svůj výkladový rámec a mluvíme o ní pouze ve společnostech nábožensky pluralitních. Vedle těchto aspektů sledujeme na konverzi ještě další důležitou dimenzi. Tou je pohled psychologických a sociologických věd. Vždyť motivace ke konverzi, krize identity i proměna osobnosti jako celku jsou nedílnou součástí náboženského obrácení. Zároveň klademe důraz i na společenskou funkci náboženské příslušnosti. Ať již chápeme sociální aspekt jako hybný podnět ke konverzi, či jako její logický důsledek.

Mnohdy se může zdát, že apoštol Pavel je tím nejvýraznějším biblickým konvertitou, o kterém se dočítáme nejčastěji. Vždyť právě on ve své konverzi pojí prvky Starého i Nového zákona. Konverze byla vždy příběhem neopakovatelné zkušenosti a Božího povolání a příkladem vzývajícím k následování.

Cílem této práce je tedy podívat se na Pavlovo obrácení, které se odehrálo po cestě do Damašku a to prostřednictvím svědectví ze Skutků apoštolských i Pavlových epištol. Tato jednotlivá místa výskytu a líčení apoštolovy konverze vyložit a konfrontovat poznatky biblické a teologické s poznatky, které máme z psychologie.

1 Výskyty obrácení apoštola Pavla v Bibli

S Pavlovým náboženským obrácením se setkáváme v Bibli v různých formách na několika místech. Můžeme je pro potřeby tohoto příspěvku rozdělit následovně: *Samotné vyprávění o Saulově obrácení*, které je narativně popsán Lukášem ve Skutcích apoštolů na třech místech: Sk 9, 1 - 19; Sk 22, 1 - 21 a Sk 26, 1 - 23. V knize čteme o vzniku a působení prvotní křesťanské církve a to zejména o působení Petra a Pavla ve 30. a 40. letech 1. století. Tradičně je vznik této knihy datován do šedesátých let prvního století, jak uvádí profesor Petr Pokorný¹. Je to pravděpodobně doba Pavlova pokojného pobytu v Římě a jeho zvěstování Království nebeského všem lidem, kteří k němu přicházeli.

Dalším svědectvím o konverzi je *autentická výpověď apoštola o vlastním obrácení*. Svoji vlastní niternou zkušenost popisuje Pavel ve svých listech. Zmínky o obrácení, či místa, která takto můžeme interpretovat, nacházíme pro potřeby tohoto příspěvku v : Prvním listě Korintským 9, 1 a 15, 8 -11; Druhém listě Korintským 4, 6; listě Galatským 1, 11 - 24 a v listě Filipským 3, 4b - 12. Všem těmto důležitým bodům bude prostor věnován v dalších kapitolách.

Poslední situací, kde si čtenář může přečíst o Pavlově zkušenosti po cestě do Damašku jsou *uvedené zmínky o tomto obrácení*. Tím máme na mysli taková místa, kde se mluví o Saulově obrácení z pohledu další osoby. Je tomu například ve Sk 9, 27, kde Barnabáš svědčí o Saulově setkání s Pánem.

2 Obrácení apoštola Pavla ve Skutcích apoštolských

Skutky apoštolské bývají tradičně připisovány stejnému autorovi, jako Lukášovo evangelium. Lukáš shromažďuje vyprávění zachycené pravděpodobně jen ústně, takže musíme předpokládat jistou úpravu těchto pramenů. Co se týče samotného Pavla, jako postavy Skutků apoštolských, profesor Pokorný² uvádí, že jeho celková role odpovídá spíše postavě heroizovaného hrdiny. S jeho náhlou konverzí se setkáváme ve Skutcích apoštolských na třech místech. Kliesch³ tyto obměny připisuje Lukášovu literárnímu stylu.

¹ POKORNÝ, P. 1993. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad, 1993. 333 s. ISBN 80-7021-052-4.

² Tamtéž.

³ KLIESCH, K. 1999. *Skutky apoštolů : Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 5*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. 148 s. ISBN 80-7192-287-0.

2.1 Skutky apoštolské kapitola devátá

V deváté kapitole ve verších jedna až devatenáct se dočteme poprvé o Saulově konverzi. Čteme ji jako autentické vyprávění ve 3. osobě, které se děje v reálném čase, na rozdíl od dvou zbývajících popisů, které událost obrácení vnímají už jen v určité reminiscenci v 1. osobě. Podíváme-li se, co tomuto vyprávění předchází, uvidíme několik výrazných momentů. V sedmé kapitole se setkáváme se Saulem a se Štěpánem, který je odsouzen k mučednické smrti. Zde jsou Saulovi svěřeny pláště těch, kteří diákona kamenují. Jak sám Pavel později reflektoval, celou proběhnuvší situaci tehdy schvaloval (Sk 22, 20).

Teolog Klaus Kliesch⁴ předpokládá, že evangelista Lukáš měl pravděpodobně k dispozici historii, která mohla vzniknout v damašské obci. Na nynější jazykovou formu však měly vliv nejrůznější motivy, které se používaly při vyprávění o obrácení, povolání, zjevení či vidění. Kliesch dále zmiňuje, že nelze v dnešní době historicky zrekonstruovat to, co Pavel ve svém životě prožil díky Božímu zásahu. Kliesch též popisuje základní strukturu každého křesťanského povolání: *vidět* (poznání vycházející z víry, že Kristus žije), *slyšet* (spolehnout se s vírou na Boží Slovo, které je zachyceno v Písmu) a na základě toho *svědčit* (vyznávání slovem i činem, které vyplývá z poznání Krista a Božího slova).⁵

První líčení Pavlovy konverze se liší od dvou ostatních v několika bodech.⁶ Za prvé: je čtenáři podáno Lukášem jako popis dalšího kroku vedoucího k rozvoji církve. Následující dvě svědectví jsou narozdíl od tohoto podána Pavlem. Jako druhou odlišnost v tomto vyprávění nalézáme něco, co můžeme pojmenovat jako „dvojí vidění“ Pavla a Ananiáše popisováno v 9, 10 - 16. Tento termín použil i německý katolický teolog Gerhard Lohfink. Zajímal se o „dvojí vidění“ (angl. „double vision“) jako o helénistický literární motiv použitý Lukášem v Damašské epizodě. To co je „*nezbytné pro tento motiv je, že obě vize a sny si odpovídají navzájem nebo, a znovu, pracují společně k jednomu účelu či cíli*“.⁷

Povšimněme si, že narozdíl od dvou následujících líčení, v prvním z vyprávěních nebyla Saulova konverze okamžitá. Byl slepý po tři dny, kdy se mu nenavracel zrak. Přijal

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž, str 123.

⁶ PEACE, R. 1999. *Conversion in the New Testament: Paul and the Twelve*. Cambridge : Wm. B. Eerdmans Publishing, 1999. 397 s. ISBN 0-8028-4235-6.

⁷ V angl. originále: „*what is essential to the motif is that both of the visions or dreams correspond with each other or, again, work together toward a single purpose or goal.*“ in LOHFINK, G. 1976. *The Conversion of Saint Paul: Narrative and History in Acts*. Chicago : Franciscan Herald Press, 1976. 138 s. ISBN 08-1990-572-0 str. 75.

Ducha svatého či křest, což omylo jeho hříchy, až třetí den po zkušenostech na cestě do Damašku.⁸ Setkání s Bohem tak bylo plné světla, že se Pavel stal slepým vůči pozemským věcem. Pavel byl vystaven takovému zvratu, že všechny dosavadní hodnoty ztratily svůj význam.⁹

V prvním z líčení v deváté kapitole také nečteme nic o tom, že by se měl Saul stát misionářem směrem k pohanům, zatímco líčení z ostatních kapitol toto zdůrazňují.¹⁰ Může to být tím, že Lukáš nepovažuje za podstatné zdůrazňovat tuto skutečnost, když vyjde záhy na povrch v následujících událostech. Každý z příběhů a proslovů je totiž formován tak, aby sloužil odlišnému účelu v rámci svého dějového zasazení. To je hlavní důvod různých proměn jednotlivých výčtů. Po událostech obrácení a těch, které s ním souvisejí, následuje popis toho, jak apoštol Pavel zůstává s učedníky několik dnů a působí v Damašku. Toto jeho působení je doprovázeno obavami místních křesťanů (Sk 9, 21), které si však brzy apoštol Pavel svým svěděním získal.

V celých Skutcích nenalezneme nic o Pavlově cestě do Arábie, o které se dovídáme z Pavlových epištol. To profesor Pokorný¹¹ vysvětluje tak, že Lukáš chce zmírnit napětí mezi Pavlem a apoštoly, kteří působí v Jeruzalémě. Nemluví proto o tomto jeho tříletém pobytu v Arábii a hned po jeho obrácení jej ve svém díle posílá z Damašku do Jeruzaléma.

2.2 Skutky apoštolské kapitola dvacátá druhá

Zatímco v první zmínce o obrácení popsané v deváté kapitole jsme byli s Pavlem na cestě do Damašku, v této kapitole již Pavel zmiňuje průběh svého obrácení ve vlastním vyprávění. Druhé líčení (společně s tím třetím) patří k promluvám v první osobě. Apoštol jej zahrnuje do své obhajovací řeči, kterou může pronést díky ochraně římského vojska. Po zmínění tohoto dějinného zasazení snad pak i lépe pochopíme, proč jsou užita například odlišná označení pro Boha.

⁸ WITHERINGTON, B. *The Acts of the Apostles, A Socio-Rhetorical Commentary*. Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company/Carlisle : Paternoster Press, 1998. 874 s. ISBN 0-8028-4501-0.

⁹ KLIESCH, K. 1999. *Skutky apoštolů : Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 5*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. 148 s. ISBN 80-7192-287-0.

¹⁰ WITHERINGTON, B. *The Acts of the Apostles, A Socio-Rhetorical Commentary*. Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company/Carlisle : Paternoster Press, 1998. 874 s. ISBN 0-8028-4501-0.

¹¹ POKORNÝ, P. 1993. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad, 1993. 333 s. ISBN 80-7021-052-4.

Této kapitole předchází 21. kapitola o Pavlově cestě do Jeruzaléma, před kterou je na několika místech varován. Toto varování přichází mimo jiné i od proroka Agabose, který si před Pavlem svazuje své nohy a ruce, aby demonstroval apoštolův osud (Sk 21, 10), ale Pavel jej nedbá. Je obviněn, že je vůdcem nazorejské sekty (Sk 24, 5) a útočí na něj dav. Ten jej vleče ven z chrámu (Sk 21, 30) a před zabitím jej na poslední chvíli uchránil velitel praporu, který s vojáky i důstojníky odnesl apoštola Pavla do pevnosti (Sk 21, 34). Během toho Pavel veliteli sděluje, že je Židem z Tarsu v Kilikii (Sk 21, 39) a ten se podivuje nad Pavlovou řečtinou (Sk 21, 37). Pavlově žádosti promluvit vyhovuje a Pavel hebrejsky oslovuje přítomný lid (Sk 21, 40). Druhé líčení události před Damaškem pronáší sám v řeči nepřátelskému davu před Jeruzalémským chrámem. Dochází k zajímavému zvratu, neboť se Pavel stal objektem nepřátelství té skupiny, které byl ještě před nedávnem sám součástí. To ilustruje, jak moc se změnila Pavlova pozice po události na cestě do Damašku. Pavel se v této epizodě snaží vysvětlit jak on, pravý Žid, přijal a následoval Ježíše.¹²

Ve dvacáté druhé kapitole, kde apoštol Pavel promlouvá k davu, popisuje svůj židovský původ. Pavel se zaštiťuje výchovou v Gamalielově škole (Sk 22, 3) a horlivostí pro Boha, kterou jako Žid prokazoval. Rabi Gamaliel byl nejen Pavlovým učitelem, ale i vším lidem vážený učitel zákona (Sk 5, 34). Je líčený jako muž velkého respektu a člen Sanhedrinu (Sk 5, 34 - 9), tedy Nejvyššího židovského soudu, který zakročil v Pavlův prospěch ve věci jeho propuštění.

Po samotném obrácení, které apoštol vypravuje naslouchajícímu davu, popisuje ve své řeči vytržení mysli (Sk 22, 18) až do chvíle, kde mu Pán v tomto vytržení říká, aby šel z Jeruzaléma daleko k pohanům (Sk 22, 21). Po těchto slovech se lid opět plamenně rozkřičel, aby byl Pavel sprovozen ze světa. Velitel tedy odvedl Pavla do pevnosti, a protože byl zvědavý, proč se proti Pavlovi zvedla tak velká vlna nevole, poručil jej zbičovat a zjistit od něj potřebné informace. Pavel však upozorňuje na to, že se narodil jako římský občan (Sk 22, 28), což ve veliteli vzbudilo strach a proto nechává apoštola Pavla pouze spoutat. Druhého dne svolává velekněze a celou radu, aby zjistil, z čeho Židé Pavla obviňují.

¹² PEACE, R. 1999 *Conversion in the New Testament: Paul and the Twelve*. Cambridge : Wm. B. Eerdmans Publishing, 1999. 397 s. ISBN 0-8028-4235-6. Publishing, 1999. str. 397.

2.3 Skutky apoštolské kapitola dvacátá šestá

Poslední zmínka o Pavlově obrácení se nachází ve Skutcích apoštolských ve dvacáté šesté kapitole. Tomuto vyprávění, které svým způsobem souvisí s obhajobou proti Židům, která byla popsána výše, předchází několik dále uvedených momentů.

Po odeslání Pavla do Cesareje se zde hájí proti židovské obžalobě před místodržitelem Festem (Sk 24, 10 - 21). Později se apoštol Pavel před tímto místodržitelem odvolává k císaři a ten jeho odvolání miní vyhovět. V době, kdy je apoštol Pavel ve vazbě, přijíždí za Festem Herodes Agrippa II. se svojí sestrou Bereniké a po té, co si od Festa vyslechnou Pavlův příběh, chtějí jej poznat.

Apoštol Pavel skutečně pronáší před Agrippou II. obhajovací řeč (Sk 26, 1) a opět se zaštiťuje svojí židovskou výchovou. Verše, poukazující na všeobecně známou Pavlovu farizejskou minulost, mají dle Kliesche¹³ tuto funkci: „...*neboť příslušnost k nejprísnejšímu směru židovství musí prokázat obzvláštní věrohodnost příklonu ke křesťanství*“. Peace¹⁴ uvádí, že Pavel v tomto případě dochází k závěru, že tentokrát není problémem jeho židovský původ, ale skutečnost vzkříšení z mrtvých (Sk 26, 8).

V tomto třetím líčení Pavel dodává ve své řeči několik detailů, které se v předešlých líčeních neobjevují. Například říká, že k němu hlas promlouval hebrejsky a dodává, že po větě „Saule, Saule, proč mne pronásleduješ?“ pokračují slova „Marně se vzpínáš proti bodcům“ (Sk 26, 14). Nejvýznamnějším dodatkem jsou Ježíšova slova o Pavlově misii a Boží ochraně, kterou mu slibuje (26, 16 – 18). Do této chvíle, ve všech předchozích líčeních, bylo důležité to, co bylo zjeveno Ananiášovi (Sk 9, 15-16) a také to, co Ananiáš potvrdil Pavlovi (Sk 22, 14 – 15). Nyní je zmiňováno přímo to, co Pavel slyšel od Pána, jak to i sám Pavel reflektuje v Listě Galatským v první kapitole ve verši 15 - 17.

Zajímavý oddíl, který nenacházíme v žádném z ostatních dvou zpracování je i Ježíšova věta: „Marně se vzpínáš proti bodcům.“ (Sk 26, 14). Tento výraz byl řeckým, nikoliv židovským, přirovnáním a dle Witheringtona¹⁵ znamenal přibližně následující: „*Je zbytečné bojovat proti Bohu, nebo proti tomuto osudu*“. Je to možná výraz, kterému dobře

¹³ KLIESCH, K. 1999. *Skutky apoštolů : Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 5*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. 148 s. ISBN 80-7192-287-0.

¹⁴ PEACE, R. 1999. *Conversion in the New Testament: Paul and the Twelve*. Cambridge : Wm. B. Eerdmans Publishing, 1999. 397 s. ISBN 0-8028-4235-6.

¹⁵ WITHERINGTON, B. *The Acts of the Apostles, A Socio-Rhetorical Commentary*. Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company/Carlisle : Paternoster Press, 1998. 874 s. ISBN 0-8028-4501-0.

porozumí Agrippa nebo Festus, ale jen stěží si Witherington¹⁶ dovede představit, že by zazněl z Ježíšových úst. Saul či Lukáš volí tuto cestu, aby objasnili, že Ježíš apoštolu naznačil, že pronásledováním křesťanů bojuje proti Bohu i proti svému vlastnímu osudu. Tato fráze, kterou Ježíš, podle Witheringtona, jistě nepoužil, mluvil-li na cestě do Damašku k Saulovi, má naznačit, že apoštol vykonával své poslání, protože Bůh jej tím pověřil.

Událost je vzhledem k předchozím kapitolám, kde se tato skutečnost vyskytuje popsána ještě naléhavěji a je zcela zaměřena na Vzkříšeného. Jak uvádí Kliesche¹⁷: „*Je třeba poznat Vzkříšeného, aby se cesta židovské víry neobrátila proti Kristu a jeho církvi, nýbrž aby se stala novou cestou spásy*“.

Uwineza¹⁸ má toto třetí líčení (Sk 26) za pokus o to, zobrazit Saula jako proroka a dokázat, že jeho mise je pokračováním mise Božího služebníka z knihy Izajáš. Přirovnává také vyzvání Saula, aby se postavil, k události, kdy je stejně tak vyzýván i Ezechiel. Podobně jako Ezechiel je Saul požádán, aby se postavil, protože jej Pán chce jmenovat jako svého služebníka a zvěstovatele. Pavel je také poslán otevřít oči lidu, aby se bezvěrci obrátili od tmy ke světlu a od moci satanovy k Bohu (Sk 26, 18). Stejně téma vidíme i v Iz 42, 6, kdy Hospodin dává proroka jako smlouvu lidu a světlo pronárodům, aby otevíral oči a vyváděl ty, kdo sedí v temnotě.

Po té, co domluví, jej Festus odsoudí jako „*blázna*“, kterého mnoho vědomostí připravilo o rozum (Sk, 26, 24). Ovšem, na rozdíl od Festa, na Agrippu udělala Pavlova řeč dojem. Sám říká Pavlovi, že ho jeho řeč skoro přesvědčila, aby se stal křesťanem (Sk 26, 28). Avšak soukromé náboženské založení Agrippy nemění nic na tom, že po té, co si vyslechl apoštola Pavla, uznal, že nedělá nic, co by si zasluhovalo trest či dokonce smrt (Sk 26, 30). Kdyby se neodvolal přímo k císaři, mohl být osvobozen.

2.4 Srovnání jednotlivých líčení Pavlovy konverze s akcentem výrazných bodů

V první verzi, tedy v deváté kapitole Skutků apoštolských čteme Lukášovo vyprávění celé situace na cestě do Damašku. V dalších dvou, které následují, už bude Pavel tím, kdo svůj

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ KLIESCH, K. 1999. Skutky apoštolů : Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 5. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. 148 s. ISBN 80-7192-287-0. str. 131.

¹⁸ UWINEZA, M. 2011. The Conversion of St. Paul. In *Thinking Faith - The online journal of the british jesuits*. [online]. 2011. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internetu: <http://www.thinkingfaith.org/articles/20110125_1.htm>.

zážitek předkládá. Nejprve Židům, později Festovi a králi Agrippovi II. V následujících verších si také všimneme, že líčení poslední (Sk 26. kapitola) je vyprávěno v množném čísle. Apoštol Pavel zde doplňuje a opírá svoji zkušenost o zkušenost jeho druhů, kteří jej na cestě doprovázeli.¹⁹ V poměrně aktuálním článku se jezuita z Nairobi, Marcel Uwineza²⁰, zabývá styčnými body všech tří podání tohoto příběhu. Považuje za ně zmínku o Saulově pronásledování křesťanů (Sk 9, 2; Sk 22, 4 a Sk 26, 10); fakt, že Ježíš Kristus je ten, kdo činí ze Saula křesťana a místo, na kterém se vše odehrává, tedy určitý úsek cesty do Damašku

Čteme-li o světle, které bylo prvním znamením, že se děje něco mimořádného, používá Lukáš výrazu „*kolem něho*“ (Sk 9, 3). V autentickém líčení apoštola Pavla se dočteme, že jej světlo doslova „*obklopilo*“ (Sk 22, 6) a v posledním líčení nejen apoštola, ale i ty, kdo šli s ním (Sk 26, 13). Zajímavé je i to, co slyšeli a viděli průvodci apoštola Pavla, když s ním Ježíš Kristus rozmlouval. V Lukášově vyprávění (Sk 9, 7) zůstávají stát, slyší hlas, ale nikoho nespatří. Oproti tomu, když je událost podávána samotným Pavlem (Sk 22, 9 a 26, 14), je to právě a jedinečně on, kdo slyší hlas, který promlouvá. Muži, kteří jej doprovází, vidí světlo a oproti prvnímu vyprávění také padají s apoštolem na kolena. Tato skutečnost může naznačovat určitou výlučnost a jedinečnost, kterou apoštol ve svém podání zakouší.

Dále se dočítáme ve dvou líčeních, že Saula chytili jeho společníci za ruce (Sk 9, 8 a Sk 22, 11) a vedli jej. Nezbyvá, než si představovat ohromnou bezbrannost a ztrátu veškerých kompetencí, kterou Saul v tu chvíli asi zažíval. Lukáš se dále vymezuje i časově; píše, že Saul neviděl po tři dny. V tyto dny ani nic nejedl a nepil, musel tedy být ohromně zesláblý.

Když jsme seznamováni jako čtenáři s Ananiášem, probíhá to v každém popisu poněkud odlišně. V deváté kapitole se dočteme rozhovor mezi Ananiášem a Ježíšem Kristem. Ananiáš projevuje přirozený strach ze Saula, protože již slyšel, kolik zla napáchal. Nakonec ale Ježíšova slova uposlechně. Na rozdíl od toho, když vypráví událost Saul před shromážděním Židů, klade důraz na to, že Ananiáš měl u tamních Židů dobrou

¹⁹ Zde můžeme uvažovat nad důvodem, proč Pavel takto jedná. Mohlo jít například o určitou „*difúzi odpovědnosti*“, jak označujeme v psychologii. V takovém případě jednotliví členové menší skupiny podléhají pocitu, že zodpovědnost za odehrávající se události se rovnoměrně distribuuje mezi ně.

²⁰ UWINEZA, M. 2011. The Conversion of St. Paul. In *Thinking Faith - The online journal of the british jesuits*. [online]. 2011. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internetu: <http://www.thinkingfaith.org/articles/20110125_1.htm>.

pověst. Neříká však nic o Ananiášově popudu ani o jeho rozhovoru s Ježíšem. Ve své podstatě je to logické a zvyšuje to autenticitu Saulova vyprávění, které nezahrnuje Ananiášovu osobní zkušenost.

V deváté kapitole Skutků je Ananiášova úvodní řeč o něco delší, než ve dvacáté druhé kapitole. Ananiáš rekapituluje děj, který se odehrál, tedy Saulovo prožité zjevení na cestě. Také Saulovi sděluje, že za ním přišel z Boží vůle, aby opět viděl, a poté navrácí Saulovi zpět jeho zrak. Když stejnou událost popisuje apoštol Pavel ve své řeči před Židy (Sk 22), je sled událostí zcela opačný. Ananiáš vstupuje, navrácí Saulovi zrak výrokem: „*Bratře Saule, otevři oči!*“ a až v zápětí vysvětluje důvod svého příchodu.

Na tomto místě je také zajímavé, co Ananiáš Saulovi říká. Totiž v Saulově obhajobě proti Židům, tedy ve dvacáté druhé kapitole, používá výrazu „*Bůh našich otců*“, zatímco v deváté kapitole je užito titulu „*Pán – ten Ježíš*“. Je tedy pravděpodobné, že Saul účelově používá tituly tak, jak je v situaci vhodné. V zásadě se oba výroky stupňují a vrcholí Saulovým naplněním a zvěstováním Ježíše Krista. Posléze samozřejmě i Saulovým křtem.

Stěžejním tématem příběhu tedy zůstává zvěst Ježíše Krista a jeho působení. Dále Saulova zatvrzelost, která se díky Vzkříšenému proměňuje. Změna, která se díky události na cestě do Damašku stala, byla následující:

- Ježíš Kristus se zjevil,
- Saul uvěřil v Ježíše Krista, toho, kterého pronásledoval,
- Saul měl během slepoty autentický prožitek bezmoci a závislosti.

Při pojednání o Saulových družích, kteří jej doprovázeli na jeho cestě, jsme narazili na problematický úsek, tedy na to, jak na ně zjevení Vzkříšeného působilo. O tom mluví i Witherington²¹, když říká, že je to nejvýraznější rozdílnost ve všech textech. Konkrétně máme tedy na mysli verše Sk 9, 7 a Sk 22, 9. Dále píše, že dříve učenci argumentovali Lukášovou nepozorností a jeho nepřesnou editací textu. V dnešní době může být vysvětlení tohoto rozdílu dvojí. Za prvé, že jen Saul má prožitek osobního setkání s Ježíšem, které zahrnuje vidění a slyšení zřetelných slov. A za druhé, že společníci viděli a slyšeli jevy, které doprovázely toto setkání, ale žádný takový prožitek setkání sami neměli.

²¹ WITHERINGTON, B. *The Acts of the Apostles, A Socio-Rhetorical Commentary*. Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company/Carlisle : Paternoster Press, 1998. 874 s. ISBN 0-8028-4501-0.

Jak poznamenává Witherington²², zmínka (Sk 9, 22) totiž neříká nic o tom, že by neslyšeli zvuk nebo hlas jako takový, v obecné rovině, ale že neslyšeli hlas, který mluvil k apoštolu.

Další zajímavostí, která je všem třem příběhům společná, je světlo, které ohlašovalo příchod nečekané události. Uwineza²³ k tomuto oddílu, který pojednává o světle, uvádí, že Saul není oslepen jen díky světlu. Píše, že důvodem jeho slepoty je „sláva“ či „sláva světla“. Má za to, že Ježíš Kristus, který se Saulovi zjevil, nebyl jen vzkříšený Kristus. Byl to Kristus vyvýšený po pravici Otce.

Můžeme vnímat událost u Damašku jako signál a znamení Boží přízně. Prozřetelnost Boží zabránila Saulovi, aby dále stíhal křesťany. Saul se obrátil bez výhrad, aniž by tušil, co s ním Pán Ježíš zamýšlí. Jistě by bylo zajímavé nesledovat jen ústřední postavy tohoto děje, tedy Saula a Ježíše Krista, ale zjišťovat, co se dělo dále i s ostatními, kteří jsou v příběhu zmíněni. Jak proměnilo Ananiáše to, že pomohl někomu, koho se tolik obával? Co se asi odehrálo uvnitř Saulových druhů a jak je tíha takového svědectví provázela dál životem? Na tyto otázky však v Bibli nenalzáme uspokojivou odpověď.

3 Obrácení apoštola Pavla v epištolách

V Pavlových dopisech nalzáme svědectví o jeho konverzi vždy jen v krátkých zmínkách. Různí autoři představují odlišné pasáže, uvedené verše rozšiřují, či zužují. Pro potřeby tohoto příspěvku byly vybrány následující verše psané v Prvním listě Korintským 9, 1 a 15, 8 - 11; Druhém listě Korintským 4, 4 - 6; listě Galatským 1, 11 - 24 a v listě Filipským 3, 4 - 12. Zmíněné oddíly nám mohou pomoci pochopit, co se na cestě do Damašku stalo a co se také dělo potom.

Apoštol Pavel však nikde nevnímá svoji zkušenost primárně jako konverzi, či jako náboženské obrácení. Jak uvádí profesor Richard Longenecker²⁴, apoštol Pavel nám toho o sobě příliš neříká. Není zaujatý sám sebou, prokazuje jen malou sebereflexi a zanedbatelnou introspekci. Odkazuje na svoji zkušenost jen tehdy, řeší-li jiné problémy, které s ní bezprostředně souvisejí. I z těchto nepřímých odkazů můžeme však odhadovat základní rysy apoštolova obrácení. Ve skutečnosti však v jeho dopisech není žádná jasná

²² Tamtéž.

²³ UWINEZA, M. 2011. The Conversion of St. Paul. In *Thinking Faith - The online journal of the british jesuits*. [online]. 2011. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internetu: <http://www.thinkingfaith.org/articles/20110125_1.htm>.

²⁴ LONGENECKER, R. (Eds.) 1997. *The Road from Damascus: The Impact of Paul's Conversion on his life, Thought and Ministry*. Cambridge : William B. Eerdmans Publishing Co, 1997. 253 s. ISBN 08-0284-191-0.

informace o cestě do Damašku či podrobné zachycení toho, co se doopravdy stalo. Nicméně to, co apoštol Pavel popisuje v listech Galatským a Filipským, naznačuje, že prožitá událost byla intenzivní a přinesla s sebou neočekávanou změnu hodnot, závazků i vlastní identity. Apoštol Pavel v souvislosti se sebou samým nikde neuvádí pojmy jako obrácení či konverze, ačkoliv slovesa jako „obrátit se“ (1 Te 1, 9) či „proměňovat“ (Ř 12, 2) používá ve vztahu k ostatním.

Důležité je i naše vnímání Pavlových epištol, jak podotýká profesorka teologie v Torontu, Colleen Shantz.²⁵ Podle jejího názoru byly po nějakou dobu studie Nového zákona explicitní ve tvrzení, že Pavlova teologie nemůže být systematická, protože jeho spisy jsou jen příležitostné. Jsou řízené aktuálními potřebami a probíhajícími rozhovory s jednotlivými společenstvími. Tento názor nás nutí brát větší zřetel na publikum a sociální a rétorické prostředí. Je tedy nutné brát Pavlovy úvahy a dopisy komplexně. Zohlednit jak situační kontext, tak i osobu, která stála u zrodu epištol. Následující zmínky uvedou a rozeberou jednotlivé pasáže, které Pavlovo obrácení ukazují z jeho pohledu.

3.1 První list Korintským

Tento Pavlův list je charakteristický tím, že navazuje na dopis, který se nedochoval a reaguje na dotazy, které mu korintští kladou (1 K 7, 1). Tradičně je vznik tohoto dopisu datován pro jaro roku 54 ve městě Efez. V tomto listě nalézáme narážku na události, které se odehrály po cestě do Damašku hned dvakrát. Apoštol Pavel v něm zdůrazňuje, že nepřijal evangelium od člověka, nýbrž od Boha.

Poprvé apoštol píše o svém obrácení v deváté kapitole v prvním verši: „*Nejsem snad svoboden? Nejsem apoštol? Neviděl jsem Ježíše, našeho Pána? Nejste vy mým dílem v Pánu?*“. Klade důraz na osobní setkání s Ježíšem a odkazuje se na něj pro podpoření své vlastní apoštolské autority. Být svědkem Kristova vzkříšení, to bylo tou hlavní záštitou pravého apoštolství. Apoštol Pavel však poukazuje na to, že skutečnou pečetí jeho apoštolství pro obyvatele Korintu je jejich vlastní víra v Pána (1 K 9, 2). Významný český biblista Josef Bohumil Souček²⁶ píše, že setkání Ježíše v tomto případě neprobíhá s náhodným mladým farizejem, nýbrž jako významná předzvěst apoštolství. Ježíš tedy Saula

²⁵ SHANTZ, C. 2009. *Paul in Ecstasy: The Neurobiology of the Apostle's Life and Thought*. Cambridge : Cambridge University Press. 278 s. ISBN 978-0-521-86610-1.

²⁶ SOUČEK, J. B. 1976. *Teologie apoštola Pavla*. Praha : Kalich, 1976. 242 s. ISBN 80-239-3974-2.

povolává do své služby, toto vidění je s novým životem a povoláním apoštola Pavla úzce spojeno.

Druhou hodnověrnou poznámku o zážitku obrácení čteme v patnácté kapitole v osmém až jedenáctém verši: *„Naposledy ze všech se jako nedochůdčeti ukázal i mně. Vždyť já jsem nejmenší z apoštolů a nejsem ani hoden jména apoštol, protože jsem pronásledoval církev Boží. Milostí Boží jsem to, co jsem, a milost, kterou mi prokázal, nebyla nadarmo; více než oni všichni jsem se napracoval – nikoli já, nýbrž milost Boží, která byla se mnou. Ať už tedy já, nebo oni – tak zvěstujeme a tak jste uvěřili.“* Toto svědectví je zasazeno do připomínky středu dějin spásy, kdy apoštol Pavel připomíná smrt na kříži, zmrtvýchvstání a zjevení Ježíše Krista jeho svědkům. Stejnou skutečnost, že má díky setkání se vzkříšeným Ježíšem apoštolské poslání, nalézáme i v dalších Pavlových textech (Ř 1, 5). Tyto Pavlovy věty můžeme konfrontovat se skutečností, že Lukáš, autor Skutků apoštolských, Pavla nikdy jako apoštola ve svém díle nenazval. Apoštol Pavel své vidění ztotožňuje s řadou Ježíšových zjevení prvotním svědkům. Zároveň apoštol klade důraz na neobyčejnost tohoto zjevení i na fakt, že se jím řada zjevení Vzkříšeného uzavřela.

3.2 Druhý list Korintským

Další zajímavý střípek z Pavlovy mozaiky narážek na cestu do Damašku nalézáme ve Druhém listě Korintským v kapitole čtvrté, verši čtvrtém až šestém: *„Bůh tohoto světa oslepil jejich nevěřící mysl, aby jim nevzešlo světlo evangelia slávy Kristovy, slávy toho, který je obrazem Božím. Vždyť nezvěstujeme sami sebe, nýbrž Krista Ježíše jako Pána, a sebe jen jako vaše služebníky pro Ježíše. Neboť Bůh, který řekl ‚ze tmy ať zazáří světlo‘, osvětlil naše srdce, aby nám dal poznat světlo své slávy ve tváři Kristově.“* V těchto verších nalézáme několik zajímavých odkazů k apoštolovu obrácení.

Nemusíme být výrazně pozornými čtenáři, abychom si všimli dvou významných motivů, které apoštol Pavel zmiňuje. Jsou jimi světlo a slepota. Apoštol Pavel se zde může dotýkat třetího verše první kapitoly knihy Genesis: „I řekl Bůh: „Bud’ světlo!“ A bylo světlo.“ S tématem světla pracuje i autor Lukášova evangelia a Skutků apoštolských. Právě ve vyprávění o Pavlově konverzi nacházíme vždy a ve všech třech variantách této události popis silného světla:

Sk 9, 3: „Na cestě, když už byl blízko Damašku, zazářilo kolem něho náhle světlo z nebe.“

Sk 22, 6: „Když jsem ještě byl na cestě a blížil se k Damašku, kolem poledne mě najednou obklopilo jasné světlo z nebe.“

Sk 26, 13: „Když jsem byl na cestě, králi, spatřil jsem o poledni světlo z nebe, jasnější než slunce. Jeho záře obklopila mne i ty, kdo šli se mnou.“

Jak víme, byl apoštol Pavel po zážitku na cestě do Damašku stížen slepotou, ničeho neviděl a zrak se mu navrátil až teprve po zásahu svatého muže Ananiáše. I zde (2 K 4, 4) čteme o zaslepení nevěřící mysli. Segal²⁷ k této pasáži dodává, že apoštol Pavel opět používá metaforu světla a tmy, která je tolik důležitá v záležitosti jeho konverze a proto je klíčové proniknout do Pavlovy mystické identity. Pavlovy spisy jsou bezesporu sociální a etické, ale za těmito tématy se skrývá mystický zážitek, který označuje jako nepopsatelný, avšak který je vždy v obci znovu potvrzen.

Dalším zajímavým prvkem je poznámka o Kristově tváři, doslova „...aby nám dal poznat světlo své slávy ve tváři Kristově.“ (2 K 4, 6). Již od starozákonní doby je tvář jedna z Božích prezentací. Tvář je vidět a tím reprezentuje i svého nositele. Důležitá byla i ve vzájemném vztahu člověka k člověku. Avšak zvláštního významu nabývá „tvář“ či „obličej“ ve vztahu k Bohu. „Tvář“ sama o sobě není teologickým termínem, ale je způsobem výpovědi o Bohu. Vždyť i při darování desatera Hospodin mluvil s Mojžíšem „tváří v tvář“ (Ex 33, 11; Dt 5, 5). U pohanů šlo skutečně o reálné vidění tváře boha ve svatyni, kde byla přítomna modla. Na rozdíl od toho Izraelci měli přísně zakázáno zobrazovat si Boha (Ex 20, 4; Dt 5, 8). V Exodu se dokonce dočítáme, že nebylo možné spatřit Boží tvář (Ex 33, 20): „Nemůžeš spatřit mou tvář, neboť člověk mě nesmí spatřit, má-li zůstat naživu.“.

3.3 List Galatským

Teologicky nejvýznamnějším prvkem epištoly Galatským je Pavlova teze o ospravedlnění z víry, kterou v budoucnu rozpracovali Aurelius Augustin, Martin Luther i Markión ze Sinópy. V první kapitole v jedenáctém až dvacátém čtvrtém verši Listu Galatským se dočteme následující: „Ujišťuji vás, bratří, že evangelium, které jste ode mne slyšeli, není z člověka. Vždyť já jsem je nepřevzal od žádného člověka ani se mu nenaučil od lidí, nýbrž zjevil mi je sám Ježíš Kristus. Slyšeli jste přece o tom, jak jsem si kdysi vedl, když jsem ještě byl oddán židovství, jak horlivě jsem pronásledoval církev Boží a snažil se ji vyhubit.“

²⁷ SEGAL, A.,F. 1990 *Paul the Convert: The Apostasy and Apostolate of Saul of Tarsus*. New Haven and London : Yale University Press. 1990. 384 s. ISBN 03-0005-227-8.

Vynikal jsem ve věrnosti k židovství nad mnoho vrstevníků v našem lidu a nadmíru jsem horlil pro tradice našich otců. Ale ten, který mě vyvolil už v těle mé matky a povolal mě svou milostí, rozhodl se zjevití mně svého Syna, abych radostnou zvěst o něm nesl všem národům. Tehdy jsem nešel o radu k žádnému člověku, ani jsem se nevypravil do Jeruzaléma k těm, kteří byli apoštoly dříve než já, nýbrž odešel jsem do Arábie a potom jsem se zase vrátil do Damašku. Teprve o tři léta později jsem se vydal do Jeruzaléma, abych se seznámil s Petrem, a zůstal jsem u něho dva týdny. Nikoho jiného z apoštolů jsem neviděl, jen Jakuba, bratra Páně. Před tváří Boží vás ujišťuji, že to, co vám píšu, není lež. Potom jsem odešel do končin Sýrie a Kilikie. V církvích Kristových v Judsku mne osobně neznali; jen slyšeli, že ten, který dříve pronásledoval církev, nyní zvěstuje víru, kterou předtím chtěl vyhubit; a děkovali za mne Bohu.“

Jak jsme viděli v předešlých oddílech, Pavel znovu ujišťuje své posluchače o tom, že evangelium, které hlásá, je z Ježíše Krista. Apoštol se zaštiťuje svojí dřívější židovskou horlivostí tak, jak jsme tomu byli svědky už v předešlých listech. Podle profesora Pokorného²⁸ je důvodem, proč apoštol znovu akcentuje svoji židovskou minulost, odvracení se Galatských od evangelia. Pavel vypravuje o své farizejské historii a o jeho setkání s Ježíšem Kristem, které proběhlo bez souvislosti s dvanácti apoštoly. S těmi se seznámil až tři roky po obrácení.

Zajímavé je, že apoštol Pavel mluví o svém „mateřském životě“, jak v biologii označujeme, prenatalním stádiu, tedy o době devíti měsíců v mateřském lůně. V celé Bibli není toto období příliš středem pozornosti. Pokud se tomu tak ovšem stane a čtenář je upozorněn na život „v těle matky“, jde vždy o něco, nebo spíše někoho, významného a mimořádného. Ve Starém zákoně čteme o mateřském životě v případě Božího zasněžení Samsona (Sd 13, 7), který je vyvolený k vysvobození Izraele z rukou Pelištějců. V Novém zákoně čteme v Lukášově evangeliu (1, 15) o mateřském životě Jana Křtitele a o jeho naplněnosti Duchem svatým již od tohoto věku.

Pavel však i tím, že mluví o tom, že Bůh jej „...vyvolil už v těle mé matky...“ naznačuje, že veškerá farizejská dráha včetně pronásledování křesťanů musela být v Božích rukách. Že Bůh nezjevil svého Syna po cestě do Damašku navzdory Pavlovým činům, ale právě pro ně. Neboť byl vyvoleným ještě před svým narozením.

²⁸ POKORNÝ, P. 1993. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad, 1993. 333 s. ISBN 80-7021-052-4.

V listu Galatským se dozvídáme o apoštolově cestě do Arábie. Je to jediná zmínka jeho cesty v listech. Můžeme se ptát, proč apoštol Pavel tak rychle odchází z Damašku do Arábie. Odpověď není jednoduchá, avšak jednu z variant předkládá Martin Hengel²⁹ z Tübingenské univerzity. Ten píše, že situace apoštola v Damašku nebyla vůbec snadná. Jeho otevřené vyznání víry v Ježíše jako Mesiáše a Syna Božího bylo ve velkém rozporu s tím, co od něj lidé očekávali. Pavel se tedy z Arábie vrací do Damašku až poté, co se tato zvířená situace uklidňuje. V tomto autobiografickém oddíle popisujícím události, které nastaly po konverzi, ukazuje apoštol Pavel svoji hlubokou odhodlanost. Prakticky okamžitě byl připraven poslouchat, bez váhání a jakéhokoliv světského zájmu. Tento úsek je jedním z nejrozsáhlejších autentických popisů konverze apoštola Pavla.

3.4 List Filipským

Hlubokou odhodlanost, se kterou jsme se setkali na více místech Pavlových epištol, můžeme sledovat i ve třetí kapitole listu Filipským od druhé poloviny čtvrtého až do konce dvanáctého verše. Apoštol Pavel popisuje, jak doslova „*všecko ostatní odepsal*“, odložil spravedlnost, která je ze Zákona, ale vydal se následovat Krista. Verše v přesném znění: „*Zdá-li se někomu jinému, že může spoléhat na vnější věci, já tím víc: obřezán osmého dne, z rodu izraelského, z pokolení Benjamínova, Hebrej z Hebrejů; jde-li o zákon – farizeus; jde-li o horlivost – pronásledovatel církve; jde-li o spravedlnost podle zákona, byl jsem bez úhony. Ale cokoliv mi bylo ziskem, to jsem pro Krista odepsal jako ztrátu. A vůbec všecko pokládám za ztrátu, neboť to, že jsem poznal Ježíše, svého Pána, je mi nade všecko. Pro něho jsem všecko ostatní odepsal a pokládám to za nic, abych získal Krista a nalezen byl v něm nikoli s vlastní spravedlností, která je ze zákona, ale s tou, která je z víry v Krista – spravedlností z Boha založenou na víře, abych poznal jej a moc jeho vzkříšení i účast na jeho utrpení. Beru na sebe podobu jeho smrti, abych tak dosáhl zmrtnýchvstání. Nemyslím, že bych již byl u cíle anebo již dosáhl dokonalosti; běžím však, abych se jí zmocnil, protože mne se zmocnil Kristus Ježíš.*“

Můžeme se pozastavit nad tím, proč apoštol Pavel opět zdůrazňuje svůj původ z rodu izraelského, proč podtrhuje, že je „Hebrej z Hebrejů“. Pavel tak chce znovu akcentovat své hluboké pochopení Zákona. Člověk neobstojí před Bohem plněním Zákona, ale jen z Boží milosti. Právě Boží milost je podstatou Boží spravedlnosti a nejzřetelněji se

²⁹ HENGEL, M. 2002. Paul in Arabia. in *Bulletin for Biblical Research*. Institute for Biblical Research. ISSN neuvedeno, 2002. roč. 12. č. 1. s 47 - 66.

projevila ve vzkříšení ukřižovaného Krista. Apoštol se, dle Pokorného³⁰ v tomto oddílu také ostře vymezuje proti těm, kteří rozbíjejí společenství křesťanské obce.

Apoštol Pavel si jistě uvědomuje to, že byl obdařen mimořádnou možností nahlédnout do spásné Božské síly, která byla vyjádřena zkušeností po cestě do Damašku. Alespoň tak to vnímá profesor teologie Pheme Perkins³¹, který akcentuje Pavlův židovský původ. Apoštol Pavel dle jeho názoru není o nic méně Izraelita, než Ježíš, Petr a zbytek prvotních Ježíšových učedníků. Perkins dále pokládá horlivost apoštola Pavla proti Židům za nesprávně vykládanou. Argumentuje právě výše uvedenými verši a považuje díky nim Pavla za ještě příčinlivějšího Žida, než je většina ostatních, zvláště pro jeho práci na evangeliu.

Kardinál Špidlík³² komentuje Pavlovu zkušenost tím, že mu nestačilo jen pouhé teoretické poučení, ale Bůh se mu musel zjevit sám osobně jako láska. *“Takové vidění měl Pavel”, podle Špidlíka, “ve zjevení u Damašku a tak se mu zjevoval i nadále v okamžicích mimořádných vidění i ve zkušenostech denního života. Viděl tedy i on Krista a cítil se zavázán o tom svědčit celému světu podobně jako dvanáct apoštolů.”*

4 Akt Pavlovy konverze jako psychologický fenomén

Skutečnost, že Pavlova konverze byla náhlá a rychlá byla podložena v předcházejících kapitolách již několikrát. O tom nikdo ze čtenářů nemusí pochybovat, četl-li alespoň jedno z Pavlových líčení události na cestě do Damašku. Můžeme však uvažovat, zda-li se v Pavlovi neodehrávalo, již před tímto okamžikem, určité pochybování o jeho vlastním jednání. Vždyť byl přítomen kamenování, bral do zajetí muže i ženy a vodil je v poutech, to jsou věci, které jistě nikoho nenechávají chladným. Když vyjíždí směrem do Damašku, nezdá se, že by o svých budoucích skutcích nějak pochyboval, naopak. Vyžádá si povolení, aby mohl jednat podle svého uvážení. Nikde v apoštolových listech, ani v knize Skutků, jsme tedy nenašli apoštolovy pochyby o vlastním jednání, které by předcházely události náboženského obrácení. Samozřejmě, tyto literární zdroje nemusí postihovat vše, co se v

³⁰ POKORNÝ, P. 1993. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad, 1993. 333 s. ISBN 80-7021-052-4.

³¹ PERKINS, P. 2009 „To the Jews as a Jew“ (1 Cor 9: 20): Paul and Jewish Identity. In *Studies In Christian-Jewish Relations* [online]. 2009, vol. 4, no. 1 [cit. 2012-01-18]. Dostupné na internetu: <<http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/scjr/article/view/1546/1400>>.

³² ŠPIDLÍK, P. 2008. *Apoštol národů svatý Pavel*. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2008. 89 s. ISBN 978-80-7412-005-3. str 10.

apoštolově nitru odehrávalo, avšak se domníváme, že Pavlova konverze byla skutečně taková, jaká se nám jeví. Prudká, neočekávaná a bouřlivá.

Pochopitelně se objevily i názory, které se snaží Pavlovu konverzi vysvětlit racionálně a na základě moderní medicíny. Již tradičně apoštolu přisuzovali padoucnici, jak dnes nazýváme epilepsii. Profesorka Coleen Shantz³³ tvrdí, že konvenční psychologie byla zvláště radikální v nepřátelství vůči zkušenosti náboženského vytržení. Po generace se aplikovaly manuály popisující náboženské chování a extázi velmi pejorativně. Nechyběly ani diagnózy epilepsie, hysterie či schizofrenie. Tento problém není tak aktuální a „moderní“, jak by se mohlo zprvu zdát, a půvabně jej komentuje již William James³⁴: „Lékařský materialism, toť jak se zdá, jest věru pravé pojmenování té prostoduché soustavy myšlenkové, o které právě uvažujeme. Lékařský materialism odpravuje sv. Pavla nazývaje jeho vidění na cestě do Damašku náhlým ochrnutím týlní míchy, protože Pavel trpěl padoucníci. Ohrnuje nos nad sv. Terezií jako hysterickou, sv. Františka z Assisi prohlašuje za dědičně zatíženého.

Zmíněná prudkost a náhlost Pavlovy konverze vedla i k odborným teoriím náboženského obrácení, které byly založeny právě na jeho příkladu. Stala se tzv. „Prototypem Pavlovy konverze“, kterou uvádí psycholog Bernard Spilka³⁵ s následujícími vlastnostmi:

1. Tento proces je mnohem více emocionální než racionální.
2. Konvertující má roli pasivního příjemce vnějších sil.
3. Konverze znamená dramatickou proměnu sebe sama.
4. Změna chování vyplývá ze změny přesvědčení.
5. Ke konverzi dochází jednou a je trvalá.
6. Tato konverze je typická pro období dospívání.
7. Tato konverze je typická svojí náhlostí.

Člověk se tak stává poměrně pasivním objektem proměnných sil, které mohou být identifikovány rozdílně. Ovšem pro konverzi samotnou a její průběh není až tak podstatné, nazveme-li tyto síly „Bůh“ či „nevědomí“. Podle Spilky se zde konvertita nepovažuje za

³³ SHANTZ, C. 2009. *Paul in Ecstasy: The Neurobiology of the Apostle's Life and Thought*. Cambridge : Cambridge University Press. 2009. 278 s. ISBN 978-0-521-86610-1.

³⁴ JAMES, W. 1930. *Druhy náboženské zkušenosti*. Praha : Melantrich, 1930. 323 s. ISBN neuvedeno.

³⁵ SPILKA, B. H. (Eds.) 2009. *The psychology of religion: An empirical approach (4rd ed.)*. New York : Guilford, 2009. 636 s. ISBN 978-1-60623-303-0.

hybného činitele, místo toho dominují emoce a iracionální stránka osobnosti, která se mění ve víru a následuje významná změna chování.

Závěr

Tento konferenční příspěvek blíže popisuje fenomén náboženské konverze u apoštola Pavla a mapuje jeho možnosti výkladu díky poznatkům z psychologie. Náboženská konverze je spojena nejen s velkým obrácením vnitřním, ale také vnějším. I v příkladu apoštola Pavla sledujeme, jak se náhle mění nejen jeho nitro, ale i sociální příslušnost. Zvláště patrná je tato dimenze náboženské konverze v místě, kdy nalézá v Damašku útočiště u těch, které jel pronásledovat.

Seznámili jsme se se stručným pojednáním o Pavlově konverzi, které zahrnuje moderní zahraniční literaturu i tradiční zdroje. Pozastavuje se nad obrácením apoštola Pavla z teologického i psychologického hlediska. V dalším rozvoji tohoto tématu by bylo rozumné, zaměřit se na větší propojení těchto dvou oblastí. Více vystavit Pavlovu konverzi psychologickému zkoumání, k čemuž jsme zde přistupovali velmi opatrně.

Seznam Literatury:

- HENGEL, M. 2002. Paul in Arabia. in *Bulletin for Biblical Research*. Institute for Biblical Research. ISSN neuvedeno, 2002. roč. 12. č. 1. s 47 - 66.
- JAMES, W. 1930. *Druhy náboženské zkušenosti*. Praha : Melantrich, 1930. 323 s. ISBN neuvedeno.
- KLIESCH, K. 1999. *Skutky apoštolů : Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 5*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. 148 s. ISBN 80-7192-287-0.
- LOHFINK, G. 1976. *The Conversion of Saint Paul: Narrative and History in Acts*. Chicago : Franciscan Herald Press, 1976. 138 s. ISBN 08-1990-572-0.
- LONGENECKER, R. (Eds.) 1997. *The Road from Damascus: The Impact of Paul's Conversion on his life, Thought and Ministry*. Cambridge : William B. Eerdmans Publishing Co, 1997. 253 s. ISBN 08-0284-191-0.
- PEACE, R. 1999. *Conversion in the New Testament: Paul and the Twelve*. Cambridge : Wm. B. Eerdmans Publishing, 1999. 397 s. ISBN 0-8028-4235-6.
- PERKINS, P. 2009 „To the Jews as a Jew“ (1 Cor 9: 20): Paul and Jewish Identity. In

- Studies In Christian-Jewish Relations* [online]. 2009, vol. 4, no. 1 [cit. 2012-01-18]. Dostupné na internetu: <<http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/scjr/article/view/1546/1400>>.
- POKORNÝ, P. 1993. *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha : Vyšehrad, 1993. 333 s. ISBN 80-7021-052-4.
- SEGAL, A. F. 1990. *Paul the Convert: The Apostasy and Apostolate of Saul of Tarsus*. New Haven and London : Yale University Press, 1990. 384 s. ISBN 03-0005-227-8.
- SHANTZ, C. 2009. *Paul in Ecstasy: The Neurobiology of the Apostle's Life and Thought*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 278 s. ISBN 978-0-521-86610-1.
- SOUČEK, J. B. 1976. *Teologie apoštola Pavla*. Praha : Kalich, 1976. 242 s. ISBN 80-239-3974-2.
- SPIILKA, B. H. (Eds.) 2009. *The psychology of religion: An empirical approach (4rd ed.)*. New York: Guilford, 2009. 636 s. ISBN 978-1-60623-303-0.
- ŠPIDLÍK, P. 2008. *Apoštol národů svatý Pavel*. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2008. 89 s. ISBN 978-80-7412-005-3.
- UWINEZA, M. 2011. The Conversion of St. Paul. In *Thinking Faith - The online journal of the british jesuits*. [online]. 2011. [cit. 2012-01-28]. Dostupné na internetu: <http://www.thinkingfaith.org/articles/20110125_1.htm>
- WITHERINGTON, B. 1998. *The Acts of the Apostles, A Socio-Rhetorical Commentary*. Grand Rapids : William B. Eerdmans Publishing Company/Carlisle: Paternoster Press, 1998. 874 s. ISBN 0-8028-4501-0.

ZOZNAM AUTOROV

Mgr. Petra Andrejčáková
Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta
Ul. biskupa Gojdiča 2
080 01 Prešov
petra.andrejcakova@smail.unipo.sk

Mgr. Anna-Mária Benková
Univerzita Komenského v Bratislave
Evanjelická bohoslovecká fakulta
Katedra systematickej teológie a dejín
Bartókova 8
811 02 Bratislava
benkova@fevth.uniba.sk

Mgr. Bc. Zsolt Buza
Univerzita J. Selyeho v Komárne
Reformovaná teologická fakulta
Katedra cirkevných dejín
vojany4@gmail.com

Mgr. Mirón Duda
Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta
Katedra aplikovanej edukológie
miron.duda@smail.unipo.sk

Mgr. Petr Jandejsek, M.A.
Vyšší odborná škola sociálně pedagogická
a teologická Jabok
Praha 2, 120 00
jandejsek@jabok.cz

Mgr. Katarína Kučerová
Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta
Katedra praktické teologie
kucerova.katka@gmail.com

Mgr. Michaela Kušnieriková, S.T.M.
Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta
m.kusnierikova@yahoo.de

Mgr. Eliška Havelková
Univerzita Karlova v Praze
Evangelická Teologická Fakulta
Katedra Nového Zákona
Landovska@gmail.com

Mgr. Veronika Liptáková
Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta
Katedra systematickej teológie
veronika.liptakova@smail.unipo.sk

Adam Mackerle
Teologická fakulta JU
Katedra biblických věd
Kněžská 8
370 01 České Budějovice
Česká republika
mackerle@tf.jcu.cz

Mgr. Eva Mašková
Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta
Pacovská 350/4
140 21 Praha 4
EvinEmail@centrum.cz

Mgr. Bc. Martina Müllerová
CMTF Univerzita Palackého v Olomouci
martina.mullerova@gmail.com

ThLic. Robert Svatoň
CMTF UP Olomouc
robert.svaton@seznam.cz

ThLic. Peter Nákačka
Katolícka univerzita v Ružomberku
Teologická fakulta v Košiciach
Teologický inštitút Spišské Podhradie.
nakacka@kapitula.sk

Mgr. Martin Tkáč
Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta
ul. Biskupa Gojdiča 2
080 01 Prešov
martin.tkac@smail.unipo.sk

Mgr. Václav Ondráček
Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta
Černá 9, Praha 1
andresius@centrum.cz
<http://andresius.pise.cz>

Mgr. Marek Vinklát
Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta
Ústav židovských studií
Pacovská 350/4
140 21 Praha 4
vinklo@gmail.com

ThLic. Mgr. Lukáš Petruš
Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta
Katedra aplikovanej edukológie
Ul. biskupa Gojdiča 2
080 01 Prešov
lukas.petrus@smail.unipo.sk

Mgr. Felix Mária Zdenko Žiška OFM
Teologická fakulta Trnavskej Univerzity
Kostolná 1, 814 99 Bratislava
felicissime@gmail.com

Mgr. Kristýna Gallasová Pilecká
Univerzita Karlova v Praze
Evangelická teologická fakulta
Katedra teologické etiky
kristynapil@seznam.cz

Mgr. Richard Schön
Univerzita Komenského v Bratislave
Evanjelická bohoslovecká fakulta
Katedra praktickej teológie
schon@fevth.uniba.sk

JEDNOTA V MNOHOSTI

Zborník z Teologickej konferencie mladých vedeckých pracovníkov v dňoch 9. – 11. 02. 2012 v priestoroch Evanjelickej bohosloveckej fakulty UK.

Zostavili: Mgr. Adriána Biela, Mgr. Richard Schön, Mgr. Ján Badura, MLIS

Recenzenti: Mgr. Marek Neština, PhD.

 Inštitút kontextuálnej teológie EBF UK v Bratislave

 prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD.

 Katedra filozofie a religionistiky GTF PU v Prešove

Jazyková úprava: Za jazykovú korektúru zodpovedajú autori.

Vydavateľ: Univerzita Komenského v Bratislave, Evanjelická bohoslovecká fakulta

Grafická úprava obálky: Milan Bodnár

Rok vydania: 2012

Rozsah: 429 strán

Náklad: 60 výtlačkov

ISBN 978-80-88827-43-6